

Η ΥΨΗΛΟΤΑΤΗ ΚΟΡΥΦΗ

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ Κ ΣΤΡΑΤΗ ΜΥΡΙΒΗΛΗ

Ἐπάρχουν μέσα στή ζωὴ τῶν λαῶν μερικὲς ἡμερομηνίες κρίσιμες. Εἶναι ὀρόσημα, καὶ εἶναι σταθμοί. Ὅρόσημα ποὺ ἔχουν στηθῆ γιὰ νὰ ση-
μαδεύουν τίς ἀκρότατες ἐπιδόσεις των, ὅπως τὰ τρόπαια. Στὸν ἥσκιο τους
σταματᾷ γιὰ λίγο τὴν πορεία του μέσα στὸ χρόνο ἓνας λαός, νὰ ξεκουραστῆ,
νὰ πάρῃ τὴν ἀναπνοή του γιὰ νὰ συνεχίζη. Τὰ ὀρόσημα αὐτὰ εἶναι συγχρό-
νως ἀφετηρίες γιὰ νέα ξεκινήματα. Αὐτὲς οἱ ἡμερομηνίες ὑψώνονται σὰν
βίγλες. Ἀπὸ τὴν ὑψηλότετη κορυφὴ τους μπορεῖ ἓνα Ἔθνος νὰ ἀγναν-
τέψῃ ἐποπτικὰ ὅλη τὴν περιπέτεια τῆς ἱστορικῆς του διαδρομῆς.

Μεγάλῃ εἶναι ἡ ζωὴ τῶν λαῶν. Δὲν μετριέται μὲ τὰ χρόνια, ὅπως ἡ
ζωὴ τῶν ἀτόμων. Μὲ τοὺς αἰῶνες μετριέται, ὅπως ἡ ζωὴ τῆς Γῆς. Δοιπόν,
ἐκεῖ ποὺ πορεύεται τὴν καθημερινή του χαμοζωὴ ὁ λαός, ἀπορροφημένος
ἀπὸ τίς ἐγνοίες τῆς βιοπάλης, γλεντοκόπος ἀπὸ τὴ χαρὰ τῆς νιότης, ἡ σκυ-
θρωπὸς ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς ἄχαρης δουλειᾶς, διχασμένος ἀπὸ τὰ πάθη καὶ
τὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα, ἀκούει ἄξαφνα τὴν ἱερὴ καμπάνα τῆς Φυλῆς νὰ
βαρᾷ συναγερμό. Αὐτιάζεται. Σταματᾷ μεσοστρατὶς καὶ ὑψώνει μὲ χτυπο-
κάρδι τὰ μάτια πρὸς τὴν ὑψηλότετη κορυφὴ ποὺ βλέπει νὰ στυλώνεται
μπροστά του. Ἡ καρδιὰ γιομίζει ἀναγάλλια, τὰ μάτια βουρκώνουν. Ὡ! τὴν
ξέρουμε τούτῃ τὴν ὑψηλότετη σκοπιὰ. Βλέπουμε στὴν κορυφὴ τῆς ν' ἀνεμίζη
χαιρετιστικὰ ἡ μεγάλη σημαία τοῦ Γένους. Τὴ γνωρίζουμε τούτῃ τὴ σημαία.
Τὴν ἔχουμε ἰδῆ νὰ τρικυμίζεται μέσα στοὺς κύκλους τοῦ χρόνου. Τὴν εἶ-
δαμε μὲ τὰ μάτια τῶν προγόνων, ποὺ ἔχουν πεθάνει πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρό-
νια. Τὴν ἔχουμε στήσει ἐκεῖ ψηλὰ μὲ τὰ ματωμένα μας χέρια. Μὲ τοῦτα τὰ
δικὰ μας χέρια. Μὲ τῶν πατεράδων μας. Μὲ τῶν νεκρῶν μας τὰ χέρια. Ἡ
σημαία τοῦ Γένους ἀναρριπίζεται χαρούμενη μέσα στὸν ἐλεύθερον ἀέρα.
Πλαταγίζει καὶ πετᾷ. Ὅλοι καταλαβαίνουν τὸ βαθὺ νόημά της, καὶ ὅλοι δέ-
χονται μὲ πάθος τὸ μεγάλο της μήνυμα.

Τότες μὰ ἀδάμαστη λαχτάρα ξεπηδάει ἀπὸ τὴν καρδιά μας. Ν' ἀνεβοῦμε τὴν ἀπόκρημνη κορυφή, νὰ σταθοῦμε ὀρθοὶ στὴν ἀκρότατην ἄκρη. Ἐκεῖ πὸν ὁ οὐρανὸς εἶναι δλάνοιχτος καὶ οἱ ὀρίζοντες ἀποτραβιοῦνται βιαστικὰ στ' ἀπόμακρα. Νὰ βάλουμε ἀντὴλιο τὸ χέρι, νι ἀπὸ κεῖ ψηλὰ ν' ἀγγναντέφουμε τὰ τωρινά. Νὰ ζυγιάσουμε τὰ περασμένα. Νὰ μαντέφουμε τὰ μελλούμενα. Ἀπὸ ποῦ ἤρθαμε. Ποιὲς στράτες περάσαμε. Σὲ ποιά ριζικὰ τραβᾶμε.

Τὰ περασμένα, τὰ προσφέρει στὴ ματιά μας ἡ Ἱστορία. Ἡ φωνὴ της ἀκούγεται ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων, σὰν φωνὴ βαρεῖας καμπάνας. Ἡ μνήμη βαδίζει πάνω στοὺς περπατημένους δρόμους. Ἀγγίζει πρόσωπα, κοντοστεκεται στὰ τοπία, ἀναθυμᾶται ὀνόματα καὶ περιστατικά. Ψάχνει τίς εἰκόνες. Φυλλομετρᾷ, χαϊδεύει τ' ἄρματα τὰ παλιά.

Ἄμῃ τὰ μελλούμενα; Ἀντὰ εἶναι σκεπασμένα μὲ τὴν ὀμίχλη τῶν ἀγέννητων καιρῶν. Ἡ Μοῖρα ἔχει ἀπλωμένη ἀνάμεσά μας καὶ ἀνάμεσὸ τους τὴ σκοτεινὴ ἀυλαία της. Τὸ μεγάλο δράμα τῆς ζωῆς ξετυλίγεται ὦρα μὲ τὴν ὦρα. Κανένας δὲν ξέρει τὴν ὑπόθεση, οὔτε καὶ τὴ λύση πὸν προετοιμάζεται. Ὅμως ὑπάρχουν τὰ προηγούμενα.

Τὸ δράμα τῆς ἱστορίας ἔχει ἀρχίσει πρὶν ἀπὸ πολλά, πολλά χρόνια. Εἶχε ξεκινήσει ἀπὸ τὸ παραμυθόδραμα, γιὰ νὰ φτάση στὴ συγκαιρινὴ τραγωδία. Μποροῦμε λοιπόν, παρακολοῦθῶντας τὴν πορεία του, νὰ ξεδιακρίνωμε, ἄκρες-μέσες, τίς θολὲς γραμμὲς καὶ τὰ ἀβέβαια σχήματα, πὸν διαγράφονται πίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴ ἀυλαία καὶ τὴν κολπώνουν. Μποροῦμε νὰ καθορίσουμε, λίγο-πολύ, τὴν κατεύθυνση, ἀπὸ τὰ βήματα πὸν ἀκοῦμε νὰ πλησιάζουν, σέροντας πίσω τους τὴ μοῖρα μας. Σ' αὐτό, μᾶς βοηθάει ἡ ἀναγκαιότητα πὸν εἶναι κλεισμένη μέσα σ' ὅλες τίς μορφὲς τῆς ζωῆς, καὶ κλώθει τὸ πεπωμένο τους. Σὰν ἓνα νῆμα, πὸν δὲν ξέρομε τὴν πρώτην ἄκρη του, ὅμως εἴμαστε βέβαιοι πὸς ξετυλίγεται πάνω σὲ σταθεροὺς νόμους. Ξέρομε ἀκόμα πὸς μέσα στὴ ζωὴ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν, καμμιά πτώση, κανένα ἀνέβασμα, καὶ κανένα σταμάτημα δὲν εἶναι, πὸν νὰ μὴν ὑπάρχη σὰν σπέρμα μέσα στὴν προηγούμενη ζωὴ τους.

Σήμερα ἀνεβαίνουμε τὴν πιὸ ψηλὴ βίγλα τῆς νεώτατης ἱστορίας μας.

“Ένας λαός, δέκα εκατομμύρια ψυχές, βαδίζει στο προσκύννημά του με τάξη, με σιωπή, με περισυλλογή.” Ας παραμερίσουν οι δημοκόποι, ἄς κρυφτοῦν οἱ ἔνοχοι καὶ οἱ δειλοί.

«Καὶ μονάχα ἄς ἀκλουθᾶνε, ὅσοι ἐπράξανε λαμπρά», εἶπε ὁ ποιητής. Ἐπὶ τούτῃ τὴν κορυφογραμμὴ τῆς 28^{ης} τοῦ Ὀχτώβρη, μποροῦμε ν’ ἀγγραπτεύσουμε τὴν πορεία τῆς Φυλῆς μας μέσα στὰ ἀπώτατα περασμένα. Μποροῦμε νὰ τὸ κάνουμε χωρὶς φόβο. Μποροῦμε νὰ σταθοῦμε μετὰ τὸ κεφάλι ψηλά, καὶ νὰ ἀντιμετωπίσουμε κατὰματα ὅλες τὶς ἄλλες ὑψηλότετες κορφές τῆς ἐλληνικῆς ζωῆς, πὸν θ’ ἀντικρύσουμε ἀπὸ τοῦτο τὸ ὑψόμετρο.

Κάθε μιὰ τους εἶναι κ’ ἓνας σταθμὸς μέσα στὸ αἰώνιο περπάτημα τῆς Φυλῆς. Καὶ κάθε σταθμὸς εἶναι τρόπαιο τιμῆς καὶ πολιτισμοῦ. Ὅμως ὅλα τὰ κοιτᾶμε σιωπηλοὶ καὶ μετὰ ἀχαμῆλωτο μάτι, ἀπὸ τούτῃ τὴν ὑψηλότετη κορυφή. Γιατὶ ἀπὸ κανένα τους δὲ σταθήκαμε πιὸ χαμηλά. Αὐτὸ μᾶς δίνει νέα δύναμη, καὶ νέα πίστη, σήμερα πὸν ἡ μνήμη μᾶς περιδιαβάζει πάλι ἀνάμεσα στὰ ἔνδοξα χαλάσματα, πὸν τώρα τὰ ἔχει σκεπάσει ἡ νέα ἀνοιξη τῆς Φυλῆς μετὰ λαμπρὰ λουλούδια. Τὸ χάσμα πὸν ἀνοιξε ὁ σεισμός, κ’ εὐτὺς ἐγίμισε ἄνθη!

Εἴκοσι ὀχτὼ τοῦ Ὀχτώβρη!

Εἶναι τρανὴ τούτῃ ἡ ἡμερομηνία, καὶ γιὰ πολλοὺς αἰῶνες δὲν εἶναι γιὰ νὰ σβῆσῃ τὸ μεγάλο ἄστρο τῆς πάνω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα

Σηκώθηκε ὄρθια μιὰ ὀλάκερη φυλή, καὶ ἔγραψε τὶς ἐντολές τῆς μετὰ φωτιὰ καὶ μετὰ αἷμα. Γεννήθηκε ἓνα πρῶτὸ μέσα στὴν κραυγὴ τῶν σειρήνων, τῶν σαλπύγγων καὶ τῶν τραγουδιῶν. Οἱ καμπάνες ὅλης τῆς Ἑλλάδας τὴ φώναξαν μετὰ τὰ χάλκινα στόματά τους, καὶ οἱ πανέλληνες ἀπάντησαν μ’ ἓνα ὁμόφυχο «παρών»!

Ἔρχεται μιὰ μέρα στὴ ζωὴ τῶν Ἑθνῶν, πὸν οἱ αἰῶνες ἐλέγχουν τὰ χαροιά τῆς ἱστορικῆς των ταυτότητας. Τέτοια μέρα γιὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι ἡ μέρα τῆς Σαλαμῖνας, ἡ μέρα τοῦ Μαραθῶνα, ἡ μέρα τοῦ τελευταίου Κωνσταντίνου, ἡ μέρα τῆς 25 Μαρτίου. Στὴν πραγματικότητα εἶναι ἡ ἴδια μέρα τοῦ ἐλέγχου, πὸν κάθε τόσο ξανάρχεται μετὰ ἄλλο ὄνομα μέσα στὴ ζωὴ καὶ τὴν ἱστορία μας. Τέτοια εἶναι καὶ ἡ μέρα τῆς 28^{ης} τοῦ Ὀχτώβρη. Αὐτὴ τὴ

μέρα δώσαμε ακόμα μιὰ φορὰ ἐξετάσεις μπροστὰ στὸ Θεὸ καὶ μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους. Δείξαμε τὴν ταυτότητά μας τὴν Ἑθνικὴ καὶ βρέθηκε ἐν τάξει.

Τὴ μέρα αὐτὴ ὁ λαὸς ὁ Ἑλληνικὸς δοκιμάστηκε «ἐν πυρί, ὡς χρυσὸς ἐν χωνευτηρίῳ». Καὶ βρέθηκε ἀτόφιός καὶ γνήσιος. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ συνειδητοποιήσουμε τὶς φυλετικὰς ἀξίες ποὺ κυρώθηκαν πάλι αὐτὴ τὴ μέρα, τὴ φοβερὴ καὶ ὡραία.

Σήμερα πλησιάζουμε τὸν βωμὸ τῆς ὑπέριστατης θυσίας. Ἡ φλόγα ποὺ καίει πάνω στὴ θυμέλη ὑψώνεται μεσοῦρανα. Εἶναι θρεμμένη ἀπὸ ὅλες τὶς μεγάλες καὶ μικρὲς εὐτυχίες ποὺ πρόσφερε αὐτὸς ὁ λαός, γιὰ νὰ τὴν κρατήσῃ ἄσβηστη. Ὅλες τὶς χαρὲς του, ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν καλοπέραση τῆς ζωῆς του. Τὴ νιότη του. Τὴ στέγη του. Τὸ ψωμί του. Τὸ αἶμα τῶν παιδιῶν του. Τὸν ἔρωτά του. Ἄς καθαρίσουμε λοιπὸν τὴ σκέψη ἀπὸ κάθε μικρόψυχη ἐπιφύλαξη, τώρα ποὺ πλησιάζουμε τὸ φρικτὸ βωμὸ. Ἄς ξεχάσουμε σήμερα τοὺς ἐνόχους, τοὺς σιγματισμένους, τοὺς ἐξωμότες. Ὅλους ἐκείνους ποὺ εἶναι πιὰ ἀποξενωμένοι ἀπὸ τὴν καρδιά τοῦ Ἑθνους. Κεῖνῃ τὴ μέρα ποὺ οἱ καμπάνες τῆς Ἑλλάδας λάλησαν τὸ μεγάλο προσκλητήριον, καὶ ἀπάντησε τὸ Ἑθνος μὲ τὸ τραγούδι τοῦ Σολωμοῦ, δὲν ὑπῆρχαν ἀνάξιοι καὶ ἄτιμοι Ἕλληνες. Κεῖνῃ τὴ μέρα κανένας ὀχτὸς δὲν ὑπῆρχε ἀνάμεσό μας.

Ἄς φυλάξουμε αὐτὴ τὴ μέρα καθαρὴ. Γιατὶ σήμερα γιορτάζουμε τὴ μεγάλη δόξα τῆς ἐνωμένης, τῆς ὁμόψυχης, τῆς ὁμοούσιας Ἑλλάδας. Νιώθουμε τὴ μοναξιά μας ἕνα γύρω. Οἱ ἰαχὲς ποὺ μᾶς ὑποδέχτηκαν ὅταν προχωρούσαμε μέσα στὴ φωτιὰ τῆς Εὐρώπης, ὀλομόναχοι, ντυμένοι τὴν περηφάνεια μας, ἔχουν καταλαγιάσει πρὸ πολλοῦ. Οἱ εὐεργετημένοι φίλοι μας δὲν εἶχανε δυνατὴ μνήμη. Καὶ μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἀπαρνήθηκαν τὶς καλὲς τους μέρες πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι. «Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον». Δὲν ἔχει σημασία αὐτὸ παρὰ μονάχα γι' αὐτούς. Ἕνας λαὸς ποὺ μεγαλοῦργησε μὲ τέτοιον τρόπο, χωρὶς οὔτε μιὰ στιγμή νὰ πάρῃ ὕψος θεατρῖνου, ὅταν ὅλοι οἱ σκυλευτὲς τῆς ἀρετῆς του τὸν ἀποθέωναν, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κρατήσῃ τὴ σεμνότητά του σὰν τὸ μοναδικὸ στολίδι τῆς θυσίας. Ἕνας λαὸς ποὺ ἀνέ-

βηκε τις πιὸ ψηλές κορφές τῆς ζωῆς του ὀλομόναχος, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κρατήσῃ σὰν τὸν πιὸ ἀκριβὸ τίτλο τιμῆς τὴ μοναξιά του.

Ἡ τιμὴ τῆς φυλετικῆς εὐγένειας εἶναι ἓνα χρέος πὸν βαραίνει πάνω στὴ ζωὴ μας σὰν ἓνας Νόμος Ἀρετῆς. Τὸ ξέροουμε αὐτό. Γιατὸ καὶ δεχόμαστε τὴν Ἑλληνικὴν Ἰδέα, σὰ μιὰν εὐθύνην ὠραία καὶ τραγικὴ, ὅπως ἀρμύζει σὲ μιὰ φυλὴ ἀρσενικὴ. Αὐτὸ κιόλας εἶναι τὸ γνώρισμα τῆς ἀρσενικῆς ψυχῆς: Νὰ δέχεται μὲ χαρὰ τὴν εὐθύνη, καὶ νὰ ἐκτελεῖ μὲ χάρη τὴν ἀποστολὴ τῆς μέσα στὸ σύνολο πὸν τὴν πλαισιώνει στὸ χῶρο καὶ στὸ χρόνο.

Ἡ Ἑλλάδα πραγματοποίησε τοῦτον τὸν ἄθλο ὅλες τις φορὲς πὸν ἡ καμπάνα τῆς Μοίρας σήμανε μέσα στοὺς αἰῶνες τὴν κρίσιμην ὥρα τῆς. Εἶπε τὸ «μεγάλο ναι καὶ τὸ μεγάλο ὄχι» τοῦ ποιητῆ, χωρὶς νὰ διστάσῃ. Γιατὶ ἡ ἀπάντηση εἶναι καθωρισμένη ἀπὸ αἰῶνες μέσα στὴ συνειδήσή τῆς. Καμμιὰ ἀμφιβολία, καμμιὰ μικροψυχία, κανένας ὑπολογισμὸς, κανένα παζάρεμα. Δὲν σκλάβωσε καμμιὰ φορὰ τὸ μεγάλο πέταγμα τῆς καρδιάς τῆς, μὲ τις πεδοῦκλες τῆς στενόκαρδης λογικῆς τῶν πιθανοτήτων, καὶ τῆς στατιστικῆς. Ρίχτηκε καταπάνω στὴ βαρβαρότητα μὲ πόδι χορευτικὸ καὶ ἀνάλαφο. Ρίχτηκε τὴν κάθε φορὰ μ' ἓνα ἄνθισμα καρδιάς τόσο ἀνοιξιάνικο, τόσο νεανικὸ. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ μεγάλο τῆς μυστικόν. Τὰ αἰῶνια νιάτα τῆς.

Τὸ ἑλληνικὸ γένος ἔχει τοῦτο τὸ προνόμιο. Νὰ ζῆ αἰῶνια μέσα στὴν ἐφηβικὴ του ἡλικία, ἔτοιμο τὴν πᾶσαν ὥρα γιὰ τις πιὸ ὑψηλές καὶ τις πιὸ θανάσιμες τρέλλες.

Ἐπάρχει μέσα στὸν Τίμαιο τοῦ Πλάτωνος μιὰ περιεργότατη διήγηση, πὸν ὁ μέγιστος φιλόσοφος τὴ βάζει στὸ στόμα τοῦ Κριτία. Ὅταν, λέγει, ὁ Σόλων πῆγε στὴν Αἴγυπτο γιὰ νὰ μελετήσῃ τὴν ἀρχαιότατη σοφία τοῦ λαοῦ τῆς, ἓνας ἀπὸ τοὺς αἰγύπτιους ἱερεῖς, πολὺν γέρος, τοῦ εἶπε: «Σόλων, Σόλων! Ἔσεῖς οἱ Ἕλληνες εἶστε πάντοτε παιδιὰ, καὶ κανένας γέρος δὲν ὑπάρχει ἀνάμεσόν σας!» Σὰν ἄκουσε τοῦτον τὸν παράξενο χαιρετισμὸ ὁ Σόλων, ρώτησε: «Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτὸ πὸν λές»; Καὶ ὁ γέρο-Αἰγύπτιος ἀπάντησε: «Εἶστε νέοι στὴν ψυχῇ. Γιατὶ δὲν ἔχετε καμμιὰ παλαιὰ γνώση, πὸν ὁ χρόνος νὰ τῆς ἔχῃ ἀσπρίσει τὰ μαλλιά». Καὶ τοῦ ἐξηγεῖ τὸ πρῶγμα, ἀναφέροντάς του τὴν περίφημη παράδοση γιὰ τὴν Ἀτλαντίδα καὶ γιὰ τὴν

ἴδρουση τῆς πρώτης πόλης τῶν Ἀθηναίων, πού, ὅπως εἶναι γραμμένο στὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Αἰγύπτου, εἶπε, ἔγινε πρὶν ἀπὸ ὀχτὼ χιλιάδες χρόνια, καὶ κατεστράφη ἀπὸ ἓνα κατακλυσμὸς. Δοιοπόν, στὰ ἀρχαιότατα αὐτὰ βιβλία, εἶναι γραμμένο πὼς ὁ πρῶτος αὐτὸς λαὸς τῶν Ἀθηναίων κατάστρεψε κάποτε μιὰ πολὺ μεγάλη δύναμη, πὸν εἶχεν εἰσβάλει μὲ βία συγχρόνως σ' ὅλη τὴν Εὐρώπῃ καὶ τὴν Ἀσία, ξεκινῶντας ἔξω ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό, καὶ περνῶντας ἀπὸ τὸ τεράστιο νησι πὸν ὑπῆρχε τότες μπροστὰ στὸ στενό, πὸν οἱ Ἕλληνες τὸ λένε «στῆλες τοῦ Ἡρακλέους». Τὸ νησι αὐτὸ ἦταν ἡ Ἀτλαντίδα καὶ εἶχε ἔκταση πιὸ μεγάλη ἀπὸ τὴ Διβύη καὶ τὴν Ἀσία μαζί. Ὁλοιοπόν αὐτὴ ἡ κολοσσιαία δύναμη συνενωμένη, ἐπιχείρησε νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Αἴγυπτο. Καὶ τότε, ὁ Σόλων, ἡ δύναμη τῆς Ἀθήνας ἔγινε περιφανῆς σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὴν ἀνδρεία καὶ τὴν ῥώμη της. Γιατί, ὅταν στὸ τέλος βρέθῃκε ἀπομονωμένη, γιὰ ἀποσιτάτησαν οἱ σύμμαχοί της, ἀφοῦ πέρασε ἀπὸ ἔσχατους κινδύνους, στὸ τέλος νίκησε τοὺς ἐπιδρομεῖς, ἀνήγειρε τρόπαια, καὶ ὅσους μὲν δὲν εἶχαν ἀκόμα ὑποδουλωθῆ, δὲν τοὺς ἀφῆκε νὰ γίνουιν σκλάβοι, τοὺς δὲ ἄλλους λαοὺς πὸν κατοικοῦν ἀπὸ δῶ μεριά τῶν Ἡρακλείων στηλῶν, τοὺς λευτέρωσε ὅλους. Ἀργότερα, διηγήθῃκε λέει ὁ σεβασμὸς γέρος, ὁ Αἰγύπτιος ἱερέας, ἔγιναν μεγάλοι σεισμοὶ καὶ κατακλυσμοί. Καὶ ἦρθε μιὰ φοβερὴ μέρα, πὸν ὅλη αὐτὴ ἡ ἡρωικὴ γενεὰ τῆς παλαιότατης Ἀθήνας, καθὼς καὶ ὁλόκληρη ἡ Ἀτλαντὶς βούλιαξε καὶ χάθῃκε στὰ βάθη τοῦ ὠκεανοῦ... Βλέπετε πόσο ἀρχαία εἶναι ἡ παράδοση τῶν ἀγώνων γιὰ τὴν ἐλευθερία στὴ φυλή μας.

«Ὅλα τὰ μεγάλα μποροῦν νὰ κατορθωθοῦν, ὅταν τὰ νιάτα καβαλλικέφουν τὴν τρέλλα», εἶπε ὁ μεγάλος Ἕλληνας τραγικός. Καὶ ἡ Ἑλλάδα ἔχει τὰ νιάτα μέσα στὸ βιολογικὸ της κῦτταρο, τὸ φυλετικὸ. Ρίχτε μιὰ ματιὰ στὸ μεγάλο κοιμητήριον τῆς Ἱστορίας. Ἐνα πλῆθος ἔθνη μεγάλα κινήθηκαν παρὰλληλα, ἢ προσηγήθησαν ἀπὸ τὸ φανέρωμα τῆς Ἑλλάδας. Σηκώθησαν σὰν μετέωρα, ἀναψαν, σπιθοβόλησαν. Κατόπιν ἔσβησαν, θαμμένα κάτω ἀπὸ τὴν τέφρα τῶν πολιτισμῶν τους. Ἡ διαδρομὴ τους μέσα στὸ διάστημα, ἔσβησε σὰν μιὰ χαρακιά ἀπὸ φωτιά. Πέθαναν οἱ θεοὶ τους, πέθανε ἡ ψυχὴ τους. Κάπου μιὰ ἐνεπίγραφη πλάκα, ἓνα ἀνάγλυφο φθαρμένο ἀπὸ τὴ σκου-

ριά τοῦ χρόνου, σημαδεύουν αὐτούς τοὺς πελώριους νεκρούς. Ἡ ὑπαρξή τους ἀπόμεινε σὰν ὄρος ἀρχαιολογικός. Περιέργεια τῆς σκαπάνης τοῦ σοφοῦ, παραμύθι χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος μέσα στὴ μνήμη τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ Ἑλλάδα, μόνη αὐτὴ, συνεχίζει τὸ δρόμο της τὸν ἐφηβικό. Κρατᾶ ὄρθιο τὸν πυρσὸ τοῦ Προμηθεά, πὸν εἶναι ὁ πυρσὸς τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ μαρτυρίου της.

Καὶ τραβᾶει πρὸς τὴν πορεία της μὲ τὸ ἴδιο ἀνάλαφρο περπάτημα. Ἡ φωτιά της φέγγει πάνω ἀπὸ τὰ σκυφτὰ κεφάλια τῶν σκλάβων. Τὸ ὄνομά της γίνεται μῦθος, γίνεται παντιέρα τῆς λευτεριᾶς γιὰ τοὺς λαοὺς πὸν γονατίζουν. Μεθυσμένη ἀπὸ τ' ἀδάμαστα νιάτα της, προχωρεῖ μέσα στοὺς αἰῶνες μὲ τὸ τραγούδι τῆς ζωῆς στὸ στόμα. Τραγουδᾷ τὴ ζωὴ ἀκόμα καὶ σὰν σέρονει τὸ χορὸ τοῦ Ζαλόγγου, τὸ χορὸ τοῦ θανάτου. Γιατὶ γνώρισε κατὰ βάθος τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς, καὶ τὴν ἀξιολογεῖ κάθε στιγμή πάνω στὴ ζυγαριὰ τοῦ θανάτου. Ἔτσι ἡ ἀνθρωπότητα εἶδε νὰ ξαναζωντανεύη στὶς σύγχρονες μέρες της, τὸ τρελὸ θαῦμα τῶν Μηδικῶν, σὰν νὰ μὴν εἶχαν μεσολαβήσει οἱ αἰῶνες. Καὶ αὐτὸ εἶχε συμβῆ στὴν πραγματικότητα. Τὸ 40-41 ἦταν μιὰ φυσιολογικὴ συνέχεια τοῦ 480 πρὸ Χριστοῦ. Ἦταν καὶ τὰ δύο πράξεις ἐνάντια στὴ λογικὴ τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν πιθανοτήτων. Καὶ τούτη τὴ φορὰ ἡ μικρὴ Ἑλλάδα, νίκησε μιὰν αὐτοκρατορία 40.000.000 σκλάβων πὸν ἤρθαν νὰ τὴν ὑποδουλώσουν, καὶ τὴν τρομοκρατοῦσαν μὲ τὰ 6 ἑκατομμύρια τίς λόγχες τους. Καὶ γιὰ νὰ σωθῆ ἀπὸ τὸ ἀλύπητο σφυροκόπημα, πὸν ἐδέχετο αὐτὴ ἡ μεγάλῃ αὐτοκρατορικὴ δύναμη πάνω στὸ πέτρινο ἀμόνι τῆς Πίνδου ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ ἔνθεη τόλμη, ἔγινε ἀνάγκη νὰ καλέσῃ σὲ βοήθειά της μιὰν ἄλλη αὐτοκρατορία 60 ἑκατομμυρίων σκλάβων. Αὐτὴν πὸν στάθηκε ἡ πιὸ μεγάλη στρατοκρατικὴ δύναμη ἀπὸ ὅσες ἔδειξε ἡ Ἱστορία τῆς Γῆς ὡς τίς μέρες μας. Καὶ αὐτὴ τὴν τερατώδη δύναμη τῶν ὄπλων καὶ τοῦ ἀριθμοῦ, τὴ δέχτηκε πάλι ἡ μικρὴ Ἑλλάδα μέσα στὶς μυθικὲς στοεὲς τῆς Γραμμῆς Μεταξᾶ, ὅπως δέχτηκε τὴν ἐπίθεση τοῦ Περσικοῦ ὄγκου ἡ μικρὴ δύναμη πὸν φύλαξε τὰ Στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν.

Αὐτὰ τὰ ἀπίθανα πράγματα, εἶναι γεγονότα πὸν ἔγιναν στὶς μέρες μας. Σήμερα ὅλοι οἱ μεγάλοι καὶ δυνατοί, πὸν ἔσκυβαν κεῖνες τίς μέρες ντροπια-

σμένοι κάτω από τὸ μαστίγιο τοῦ φασιστικοῦ Ἀρμαγεδών, προσπαθοῦν νὰ τὰ διαγράψουν ἀπὸ τὴν Ἱστορία, ἢ καμώνονται πὼς δὲν τὰ θυμοῦνται πιά. Κανεὶς ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ τὰ σβήσῃ ἀπὸ τὴ δική μας Ἱστορία, ἀπὸ τὴ δική μας μνήμη, κι ἀπὸ τὴ δική μας ζωὴ. Γιατὶ ἓνα ἔθνος πὸν χάνει τὴν ἱστορική του μνήμη, ἓνα ἔθνος πὸν ἀφήνει νὰ παραλύσῃ μέσα στὴν ψυχὴ του ἡ δύναμη τῆς παραδόσεως, εἶναι ἓνα ἔθνος πὸν βαδίζει πρὸς τὴν ἀποσύνθεση καὶ τὴν ἀνυπαρξία. Εἶναι ἓνα ἔθνος πὸν ἔγινε πιά ὄριμο γιὰ τὴ δουλεία. Δὲν τοῦ μένει παρὰ νὰ διαλέξῃ τὸν ἀφέντη πὸν θὰ δεχτῆ νὰ τοῦ βάλῃ τὶς χειροπέδες.

Ὅμως ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς νιώθει μέσα στὸ αἷμα του ἀδάμαστο καὶ ἀκμαῖο τὸ φυλετικὸ του κύτταρο. Γιατὶ οἱ ἄπειρες καταδρομὲς πὸν πέρασε νικηφόρα ὕστερα ἀπὸ τὸ τεράστιο γεγονός τοῦ 40 - 41, ἀπέδειξαν πὼς ὁ ἔθνικὸς ὄργανισμὸς εἶναι πάντα ἀκμαῖος.

Ὁ ὄργανισμὸς αὐτός, ὅπως κάθε ζωντανὸς ὄργανισμὸς, ζῆ ἔντονα, καταναλίσκει καὶ καταναλίσκεται, καὶ ἀνανεώνεται, ὅπως κάθε ὄργανισμὸς πλημμυρισμένος ἀπὸ ζωὴ. Καὶ ὅπως κάθε ζωντανὸς καὶ γερὸς ὄργανισμὸς, ἀπορρίπτει κατὰ περιόδους ὅλα τὰ στοιχεῖα πὸν τοῦ εἶναι περιτὰ καὶ βλαβερά. Καὶ ὅπως κάθε γερὸς ὄργανισμὸς, ἀντιδρᾷ μαχητικὰ στὰ φθοροποιὰ στοιχεῖα, πὸν γιὰ τὸν ἓνα ἢ γιὰ τὸν ἄλλο λόγο, βρῆκαν εὐκαιρία νὰ εἰσχωρήσουν μέσα του. Ὅσο μπορεῖ καὶ τὰ βγάζει πέρα αὐτὸς ὁ ὄργανισμὸς, σ' αὐτὴ τὴ σιωπηλὴ μάχη πὸν δίνει μὲ τὶς διαλυτικὲς δυνάμεις πὸν τὸν ὑπονομεύουν, ἡ ζωὴ του δὲν ἔχει φόβο. Ἀπὸ τὴ στιγμή ὅμως πὸν ἀρχίζει νὰ μὴν ἀντιδρᾷ, ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή σημαίνει ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους του. Καὶ βλέπουμε κάθε μέρα πὼς ὅλες οἱ δηλητηριώδεις ἀκαθαρσίες πὸν δοκιμάζουν νὰ μολύνουν τὸν Ἑλληνικὸν ὄργανισμὸ, ἀπορρίπτονται εὐκόλα ἀπὸ τὴν ἡθικὴ ὑγεία πὸν τὸν πλημμυρίζει.

Ἡ Ἑλληνικὴ ζωὴ κινεῖται μέσα στὸ πιὸ δραματικὸ νόημα τῆς Ἐθνικῆς μας συνειδήσεως. Σήμερα γιορτάζουμε τὴν πιὸ μεγάλη ἐπέτειο τῆς νεώτατης ἱστορίας μας. Ἡ 28^η τοῦ Ὀχτώβρη εἶναι ἡ πιὸ θριαμβευτικὴ ἐπικύρωση τοῦ γενικοῦ περιεχόμενου τῆς ἐθνικῆς μας συνειδήσεως. Αὐτὴ ἡ συνειδήση εἶναι πὸν προστάζει τὰ ἔργα μας καὶ διαμορφώνει τοὺς στοχασμούς

μας. Αυτή είναι πού μᾶς ὑπαγορεύει, ἀπὸ τὸ ἀπώτατο παρελθὸν ὡς τὸ πῶς κοντινὸ παρὸν, τὰ ἴδια συνθήματα τῆς τιμῆς, τῆς ἀξιοπρέπειας, τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ πάλι, αὐτὴ εἶναι πού ὀδηγεῖ τὰ βήματά μας πρὸς πράξεις καταπληκτικές, πού μόνο ἐμᾶς δὲν καταπλήσσουν, καὶ ἀποφάσεις ἀπόκοτες, πού μόνο ἐμεῖς ξέρουμε τὴ μυστικὴ λογικὴ πού τις δικαιολογεῖ.

Ἡ μοῖρα τοῦ Γένους μας δὲ βρίσκεται μόνο στὰ χέρια τῆς δικῆς μας γενιᾶς. Μὲ τὰ δικὰ μας χέρια παλεύει ὀλάκερο τὸ ἀρχαῖο Γένος. Καὶ μέσα στὴν καρδιὰ τῶν παιδιῶν μας, πάλι οἱ πρόγονοι καὶ ἐμεῖς, ἐμεῖς πού ἀνήκουμε στὴ μεγάλη γενιὰ τοῦ 40 - 41, θὰ ρυθμίζουμε τὰ ἐμβατήριά τους.

Ἔτσι ἐνεργεῖ, ἔτσι δρα, στοχάζεται, ἀποφασίζει καὶ ἀγωνίζεται αὐτὸς ὁ ἐνιαῖος, ὁ ἀδιάσπαστος, ὁ αἰώνια ἐφηβικὸς ὄργανισμός, πού λέγεται Ἑλληνισμός. Καὶ ὅσο λέγεται Ἑλληνισμός, θὰ ἐξακολουθῇ νὰ πορεύεται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο μέσα στὴ λεωφόρο τῆς Ἱστορίας του. Εἶναι ὁ δρόμος πού κρατᾷ σφραγισμένες τίς πατημασιές ἀπὸ ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια προγόνων, πού πέρασαν ἀπ' ἐδῶ, τὸν περπάτησαν, καὶ τὰ βήματά τους ἄφησαν σημάδια ἀπὸ ἰδρώτα καὶ αἷμα πάνω στὸ χῶμα.

Ἡ ἀγάπη, πού μᾶς δίνει ὡς τὸ θάνατο μὲ τούτῃ τὴ γῆ, δὲν εἶναι μονάχα ἓνα αἶσθημα μεταφυσικό. Εἶναι ὁ φυσικὸς λοῦρος, πού ἐνώνει μὲ τίς πηγές τοῦ αἵματος τὸ παιδί, μὲ τὰ σπλάχνα πού τὸ γέννησαν. Τοῦτο τὸ ζεστὸ χῶμα, πού ἀποτελεῖ τὴ γῆ τῆς πατρίδας εἶναι καμωμένο ἀπὸ τὴ στάχτη χιλιάδων γενεῶν Ἑλλήνων, πού γεννήθηκαν ἐδῶ. Μίλησαν τὴν ἴδια γλῶσσα μας. Τὰ μάτια τους εἶδαν τοὺς ἴδιους βράχους, τὴν ἴδια γαλάζια θάλασσα. Τραγούδησαν τὰ ἴδια τραγούδια, καὶ χτυποκάρδησαν γιὰ τοὺς ἴδιους καημούς. Σήμερα ἀπὸ τὴ στάχτη τους φντρώνουν τὰ σιτάρια, καὶ τὰ μῆλα, καὶ τὰ ρόδα καὶ τ' ἀμπέλια τοῦ τόπου μας. Καὶ μ' αὐτὰ θρέφονται τὰ παιδιὰ μας καὶ ἀνθίζουν γαρύφαλλα στὰ μάγουλα τῶν κοριτσιῶν μας. Καὶ ἔτσι, μέσα στὸ αἷμα τους, καὶ μέσα στὴ σάρκα τους, καὶ μέσα στὸ μεδούλι τῶν κοκκάλων τους εἶναι ἡ Ἑλλάδα. Καὶ εἶναι ὅλοι οἱ πρόγονοι πού μᾶς κοιτοῦν μέσ' ἀπὸ τὰ μάτια τῶν παιδιῶν μας. Καὶ μέσα σ' αὐτὰ τὰ μάτια στράφτουν ὅλοι οἱ ἥλιοι τῆς Ἑλληνικῆς ἡμέρας. Καὶ εἶναι τὸ Αἰγαῖο

πὸν τρέχει ὀλοζώντανο μέσα σὲς γαλάζιες φλέβες τους. Καὶ σὰν κατέβη ἡ νύχτα, καὶ ἀκουμπήσῃ τὸν ὕπνο στὸ προσκέφαλό τους, τὰ ὄνειρά τους εἶναι πάλι τὰ ἴδια, πὸν διάβηκαν πρὶν ἀπὸ ἀμέτρητα χρόνια κάτω ἀπὸ τὰ κλειστά ματόφυλλα τῶν προγόνων. Καὶ σὰν ἀνθίσουν οἱ ἑλληνικοὶ στοχασμοὶ στὸ μυαλό τους, οἱ στοχασμοὶ αὐτοὶ εἶναι οἱ ἴδιοι, πὸν πέρασαν μὲ διαφορετικά σχήματα ἀπὸ τὸ νοῦ τῶν προγόνων.

Καὶ κάθε φορὰ πὸν οἱ κίνδυνοι περιζώνουν μὲ καταλυτικὲς φλόγες τὰ κοινὰ ἰδανικά καὶ τὴν κοινὴ στέγη τοῦ οὐρανοῦ των, ξυπνᾷ μέσα στὰ ἔγκατα τῆς ὑπάρξεώς των ἡ Ἐθνικὴ Συνείδηση. Ξυπνᾷ καὶ ἀντιδρᾷ μὲ τοὺς ἴδιους τρόπους πὸν ἀντέδρασε ὅλα τὰ χρόνια τῆς μεγάλης ἱστορίας τους, πὸν οἱ πηγές της χάνονται μέσα σὲ τὴν πυκνὴ βλάστηση τῶν ὠραίων ἑλληνικῶν μύθων.

Ἡ Ἐθνικὴ Συνείδηση εἶναι ἡ ὁμαδικὴ ψυχοπνευματικὴ ἐπεξεργασία 30 αἰῶνων κοινῆς ζωῆς, κοινῆς γλώσσας, κοινῶν ἰδανικῶν, κοινῶν πηγῶν αἵματος καὶ κοινῶν ἐκβολῶν αἵματος. Κοινῶν παραδόσεων, καὶ κοινῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων. Αὐτὴ ἡ ζωὴ τῶν 30 αἰῶνων, ὑπάρχει «δύναμι» μέσα στὸν καθένα μας. Ὑπάρχει σὰν βίωμα κληρονομικό, σὰν θροῦλος, σὰν παραμῦθι, σὰν τραγούδι, σὰν τέχνη, σὰν παράδοση. Ὑπάρχει ἀκόμα σὰν κοινὴ Μοῖρα τῆς φυλῆς. Πὸν ζῆ, ἀγωνίζεται, χτυπᾷ καὶ χτυπιέται ἐπὶ 3 χιλιάδες χρόνια στὸν ἴδιον εἰσῶτον τόπο. Στὸς ἴδιους βράχους. Στὸς ἴδιους κάμπους. Στὰ ἴδια βουνά. Στὲς ἴδιες θάλασσες. Μόνο καὶ μόνο γὰ νὰ μπορῆ νὰ σέκεται ὄρθια, νὰ ἀνασαινῆ ἐλεύτερα κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανό της τὸν γαλάζιον ἀέρα καὶ τὸν χρυσὸν ἥλιο της. Ν' ἀκούῃ τὴ γλῶσσα της νὰ κελαϊδῆ ἀνεμπόδιστα, καὶ τὰ κύματα τῆς ἀπέραντης ἀκρογιαλιᾶς της νὰ τραγουδοῦν μὲ τὴ φωνὴ τῆς Ὀδύσειας. Οἱ ἀνθρωποὶ της δὲν ζήτησαν ποτέ τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ ζοῦν ἐλεύτεροι, καὶ σὰν θὰ ῥιθῆ ἡ ὥρα τους, νὰ πεθάνουν ἐλεύτεροι πάνω στὴ γῆ πὸν τοὺς ἔδωσε ὁ θεός. Καὶ σὰν πεθάνουν, σμίγουν κι αὐτοὶ μὲ τὸ λεπτὸ χῶμα τῆς ἀγαπημένης γῆς, καὶ γίνονται κι αὐτοὶ ὁ τόπος πὸν λέγεται Ἑλλάδα.

Τί εἶναι λοιπὸν αὐτὴ ἡ δύναμη πὸν τὴ λέμε «Ἐθνικὴ Συνείδηση»; Εἶναι αὐτὴ πὸν ἐμφανίζεται σὲ μιὰν ὥρα πὸν δὲν τὴν ξέρει κανεὶς, ὅταν

ξαφνικά ἀκουστή ἢ φοβερὴ καμπάνα τῆς Μοίρας, νὰ σημαίνῃ τὰ ριζικά τῶν λαῶν. Τότε, τὰ ἄτομα ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἐθνικὴν ὁλότητα, πετοῦν θεληματικὰ ἓνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ προνόμια καὶ τὰ προσωπικὰ γνωρίσματα τῆς ψυχικῆς των φυσιογνωμίας, ποὺ ἔχουν καταχτήσῃ μέσα στὴν κοινωνικὴ ζωὴ.

Ὑποταγμένα σὲ μιὰν ἀκατανίκητη κεντρομόλο δύναμη, τὰ ἀσύνδετα καὶ κοριοροτοποιημένα ἄτομα, ἀναζητοῦν τὸν πυρῆνα τῆς ὁμογένειας, κινημένα ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο ἔνστιχτο τῆς ἄμυνας. Πυκνώνονται ἐκεῖ γύρω στὸ ἐθνικὸ κέντρο, καὶ ἐνσωματώνονται, ὅσο μποροῦν πρὸ ἀδιάσπαστα, γιὰ νὰ δώσουν τὸ μεγάλο «παρὼν» μπροστὰ στὸν κίνδυνο. Ἐνας λαός, ἓνα ἔθνος, ἔχει τόσο περισσότερα βιολογικὰ νιάτα, ὅσο πρὸ γρήγορα θὰ μπορέσῃ αὐτὴ τὴν κρίσιμη ὥρα νὰ κἀνῃ τὰ ἄτομα ποὺ τὸ ἀποτελοῦν νὰ προσαρμοστοῦν στὴν ὁμαδικὴν ὁλότητα. Ἀπὸ τὸ «ἐγώ», στὸ «ἐμεῖς».

Αὐτὸ τὸ εἶδαμε νὰ γίνεται μὲ καταπληχτικὸν τρόπο τὴ μέρα τῆς 28^{ης} τοῦ Ὀκτώβρη. Ἐνα μεγάλο ρῖγος πέρασε πέρα γιὰ πέρα πάνω ἀπὸ τὴ χώρα. Ἐτρεξε ἀπὸ τὴ μεγάλη πολιτεία τῆς Ἀθήνας, ὡς τὸ τελευταῖο χωριὸ τοῦ ἐλεύθερου καὶ τοῦ ἐν διασπορᾷ Ἑλληνισμοῦ. Τὸ ἱερὸ σῶμα τῆς Ἑλλάδας, ὀλάκερο, ἔνωσε τὸν μυστικὸν σπασμό. Δονήθηκε συνθετικὰ ὡς τὸ τελευταῖο ἐθνικὸ μῦθο.

Εἶχα τὴν τύχη νὰ ἐξασφαλίσω τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸ Ἐπιτελεῖο, γιὰ ν' ἀνεβῶ ὡς τὰ παγωμένα βουνὰ τῆς Ἀρβανιτιᾶς, γιὰ νὰ παρευρεθῶ σὰν θεατῆς σὲ τοῦτον τὸν πανεθνικὸ συναγερμό. Διέσχισα ἔτσι ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Καὶ εἶδα ὅλη τὴν Ἑλλάδα νὰ κινῆται μὲ παραμιλητὸ μέσα στὸν Ὑψηλὸν πατριωτικὸν πνευρό. Εἶδα τὶς γυναῖκες, τὶς ἀρραβωνιασμένες κοπέλλες, νὰ παραδίνουσαν τὰ προικιά τους, τὰ σεντόνια ποὺ φύλαγαν γιὰ τὴ μεγάλη ἐρωτικὴ ὥρα τῆς ζωῆς τους, νὰ τὰ παραδίνουσαν στὰ νοσοκομεῖα τοῦ μετώπου γιὰ τοὺς τραυματίες μας. Εἶδα τὰ ἀγόρια τῆς Ἐθνικῆς Νεολαίας, μὲ τὶς θεωρινὲς στολές, ποὺ τὰ βρῆκε νὰ φορᾶν ὁ χειμῶνας τῆς παγωμένης Ἀλβανίας, τὰ εἶδα νὰ φέρουσαν πορτοκάλια καὶ γλυκίσματα ὡς τὰ χιονισμένα ἀντίσκηνα τῶν πολεμιστῶν.

Καὶ τὰ εἶδα αὐτὰ τὰ παιδιά, μὲ τὸ ὄπλο στὸ χέρι, νὰ φρουροῦσαν ὁμάδες

αίχμαλώτων, σὰν ὄριμοι ἄντρες φορτωμένοι εὐθύνες. Βρῆκα στήν προκά-
λυψη μιὰν ἀποστολή δώρων, σταλμένων ἀπὸ τὴν Κύπρο. Ἦταν πάλι τὰ
προικιὰ ἀπὸ τὶς κοπέλλες τοῦ ἡρωικοῦ νησιοῦ, σταλμένα γιὰ τοὺς τραυμα-
τίες μας. Παραβρέθηκα τὴν ὥρα πὸν ἓνα ὄρεινὸ χειρουργεῖο ἄνοιγε τὶς κά-
σες πὸν ἔλαχαν στὸ μερίδιό του. Ἦταν πολυτελεῖς κουβέρτες, ἦταν μετα-
ξωτὰ σεντόνια, ἦταν προσόψια τοῦ ἀργαλειοῦ. Καὶ μόλις ἄνοιξαν τὰ δέματα,
μοσκοβόλησε ὁ τόπος. Οἱ κοπέλλες τῆς Κύπρου εἶχαν πατηκωμένα κλωνιὰ
βασιλικὸ καὶ δάφνες ἀνάμεσα στὰ δῶρα τους.

Εἶδα ἓναν λοχαγὸ, μὲ φασκιομένα τὰ δυὸ πόδια ἀπὸ κρουοπαγήματα,
νὰ μετακινῆται πάνω στὸ χιόνι ἀκουμπῶντας μὲ κόπο σ' ἓναν ὀρθοστάτη.

— Γιατὶ δὲν μπαίνετε στὸ νοσοκομεῖο, τὸν ρώτησα. Περιμένετε νὰ σᾶς τὰ
κόψουν;

Μοῦ πρόσφερε βραστὸ τσάϊ στὸ ἀντίσκηνό του, πὸν βούλιαζε ἀπὸ τὸ
χιόνι.

Ἡ ἀξούριστη φάτσα του χαμογέλασε ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ κασκὸλ μὲ τὰ
ὀποῖα εἶχε τυλιγμένο τὸ κεφάλι. Μοῦ ἔδειξε μὲ μιὰ χειρονομία τὴν τριγων-
ρικὴ ἔμπαση τοῦ ἀντίσκηνου, καὶ εἶπε.

— Νὰ φύγω; Καὶ τούτους τοὺς μούργους, ποῦ νὰ τοὺς ἀφήσω;

Ἦταν ἐκεῖ φαντάροι, πὸν τρύπωναν τὸ κεφάλι νὰ μᾶς δοῦνε, καὶ χα-
μογέλασαν ἱκανοποιημένοι στὸ λοχαγὸ τους.

Δὲν εἶχε νερὸ ἐκεῖ σὶς βουνοκορφές. Οἱ φαντάροι εἶχαν βγάλει γενά-
κια. Τὸ ἀγιογραφικὸ πρόσωπό τους φάνταζε χλωμό, τὰ μάτια τους ἔφεγγαν
σὰν ἀπὸ πυρετό. Ἐλειωναν στὸ στόμα χιόνι γιὰ νὰ ξεδιψάσουν. Ἦταν ὅλοι
τους νεαροὶ ἄγιοι, ὠπλισμένοι. Δὲν ἦταν μόνο τὸ θαῦμα τῆς Ἑλληνικῆς ἀν-
δρείας. Ἦταν μαζὶ ἡ ὁμορφιὰ καὶ ὁ ἀνώτερος πολιτισμός. Εἶδα ἓναν δεκα-
νέα πὸν τότε μάλωνε ὁ ἀξιωματικὸς του, γιὰτὶ ἀνακάλυψε ἓναν Ἴταλὸ τρυ-
πωμένον στὸ ἀντίσκηνό του.

— Ἦταν βαριὰ χτυπημένος, εἶπε ὁ δεκανέας ντροπιασμένος. Ἄν τὸν
ἔστελνα νὰ φύγη μὲ τοὺς ἄλλους στὸ χειρουργεῖο, θὰ πέθνησκε στὸ δρόμο
ἀπὸ τὴν αἰμορραγία.

Τὸν εἶχε ἐπιδέσει μὲ τὸν ἀτομικὸ του ἐπίδεσμο.

Ένας άλλος φαντάρος, έπιασε αΐχμάλωτον έναν Ίταλό λοχία, τήν ώρα πού ό λόχος του δέχτηκε στά σκοτεινά τήν αιφνιδιαστική επίθεση. 'Ο Ίταλός έτοιμαζότανε νά τόν μαχαιρώση στά μουλωχτά μέ τήν ξιφολόγη του. Έπιασε τò χέρι του, τò δάγκασε, τόν αφώπλισε. «Πώς σου'ρθε και δέν τότε σκότωσες μέσα στη νύχτα;» τότε ρώτησα.

—Νά σās πῶ, μου εΐπε. Κείνη τήν ώρα, έτσι πού μέ ξάφνιασε, έτοιμαζόμουνα νά τοῦ τή φέρω. Οί σύντροφοί του πού μās εΐχαν κάνει τόν αιφνιδιασμό, τò 'βαλαν στά πόδια και τόν άφησαν. Όπου τότε κοίταξα στη φέξη της φωτιστικῆς ρουκέτας. Ήταν ένα ὁμορφο παλληκάρι. Μά δέ φαντάζεσαι πόσο ὁμορφο. Σάν άγαλμα. Λυπήθηκα νά τόν χαλάσω. Καί γέλασε σάν παιδί, γιά τήν αδυναμία πού έδειξε.

Φαντάζομαι πώς μόνο ένας Έλληνας πολεμιστής, ανάμεσα σ' όλους τούς πολεμιστές τοῦ κόσμου, μπορούσε νά κάνει κάτι τέτοιο. Καί ή λέξη πού μεταχειρίστηκε ήταν τόσο ωραία. Εΐπε «λυπήθηκα νά τόν χαλάσω». Υπάρχουν εντυχισμένες στιγμές, πού ένα άτομο, ξαφνικά συγκεντρώνει και εκφράζει τήν εγγένεια ενός λαοῦ, μās ολάκερης φυλῆς. Τοῦ λαοῦ και τῆς φυλῆς πού υπάρχει «δυνάμει» μέσα στο κύτταρό του.

Έπῆγα νά γνωρίσω τò συνταγματάρχη πού διοικοῦσε τόν τομέα τῆς μάχης πού εΐχα έπισκεφθῆ. Ήταν ένας ωραῖος τύπος ήρωικοῦ πολεμιστῆ, απ' αὐτούς πού εΐχαν διακριθῆ στὸν άγῶνα. "Ολοι οί 'Αθηναῖοι τόν ξέρουμε.

Τοῦ έλεγα τίς εντυπώσεις μου από τή γραμμῆ τῆς προκαλύψεως. "Ακουσε σιωπῶντας τὰ καταπληχτικά πράματα πού τοῦ διηγόμουνα, κατόπι εΐπε.

—"Αν θέλῃς νά γνωρίσης ένα σεμνὸν ήρωα, θ' ανεβῆς τή λαγκαδιά και θά ρωτήσης στα πολυβόλα πού εΐναι τὸ αντίσκηνο τοῦ τάδε λοχαγοῦ.

—Τὶ έκαμε λοιπὸν αὐτὸς ὁ λοχαγός, ρώτησα.

—Θά σου τὸ πῶ άμέσως, απάντησε. "Ενα βράδυ έγινε ανάγκη νά στείλω ένα τμημα γιά ενίσχυση στο άκρο δεξιὸ τοῦ τομέα μου. Όμως, γιά νά τὸ κάνω αὐτό, θά 'πρεπε νά αφήσω ακάλυπτες τίς θέσεις πού κρατοῦσε αὐτὸ τὸ τμημα στη γραμμῆ μας. "Ο έχθρός, ὅπως εΐδες, εΐναι πολὺ κοντά μας. "Αν εδοκίμαζε νά εισβάλῃ από τὸ κενὸ πού θά δημιουργοῦσε στην παράταξη

μας ἡ ἀπουσία τοῦ τμήματος πὸν ἔγινε ἀνάγκη νὰ στείλω στὸ δεξιό, ὑπῆρχε φόβος νὰ μοῦ σπάσῃ τὴ γραμμὴ. Φώναξα λοιπὸν τὸ λοχαγὸ ποῦ σοῦ εἶπα, τοῦ ἐξήγησα τὴν κατάσταση καὶ τὸν ρώτησα.

— Μπορεῖς νὰ μοῦ κρατήσης μὲ τὰ πολυβόλα σου ἀπόψε, ὅλη τὴ νύχτα ὡς πὸν νὰ ξημερώσῃ, αὐτὲς τὶς θέσεις πὸν μένουν ἀκάλυπτες; Ἔταν ἓνα ἀνώμαλο ὄρεινὸ τόξο, κάπου 800 μέτρα. Ἔταν μιὰ νύχτα μὲ παγερὴ χιονοθύελλα. «Μπορῶ, συνταγματάρχα μου» ἀπάντησε. «Μπορεῖτε νὰ μείνετε ἡσυχος». Μά, τοῦ λέω, «ξέρω τὶς ἀποστάσεις. Θὰ πρέπει νὰ τοποθετήσετε τὰ πολυβόλα σας σὲ πολὺ ἀραιὴ παρτάξη». «Ξέρω καὶ ἐγὼ τὶς θέσεις» μοῦ ἀπαντᾷ, «ξέρω ὅμως καὶ τοὺς ἄντρες μου». «Πήγαινε, καὶ ὁ Θεὸς βοηθός», τοῦ λέω. Ἄρχιζε νὰ ξημερώνῃ ἡ μέρα, ὅταν ξαναφάνηκε στὴ σκηνή μου ὁ λοχαγός. Ὅταν τὸν εἶδα, δὲν τὸν ἐγνώρισα ἀμέσως. Τὸ πρόσωπό του, τὰ μoustάκια του, τὰ φρύδια του, τὰ ματόκλαδά του ἦταν μιὰ φορικτὴ προσωπίδα ἀπὸ παγωμένο χιόνι. Ἐβαλε τὸ χέρι στὸ γεῖσο, χαιρετίσε καὶ εἶπε:

— «Δαμβάνω τὴν τιμὴ νὰ σᾶς ἀναφέρω, κ. συνταγματάρχα, ἡ διαταγὴ σας ἐξετελέσθη».

Ἔταν καταπληκτικὸς. Ἄν δὲν ἦταν ἡ πειθαρχία στὴ μέση, θὰ τὸν ἀγκάλιαζα καὶ θὰ τὸν φιλοῦσα. Ὑστερα ἔμαθα τὶς λεπτομέρειες. Ἐμεινε ἄυπνος μὲ τοὺς πολυβολητὲς του ὅλη τὴ νύχτα στὸ ὑπαιθρο μέσα στὴ χιονοθύελλα. Οἱ στρατιῶτες, γὰ νὰ μὴν παγώσουν ἀκίνητοι τόσες ὥρες, εἶχαν ἀρχίσει ἓνα δαιμονικὸν χορὸ γύρω στὰ πολυβόλα τους. Ἄν τοὺς ἔβλεπε κανεὶς μέσα στὴ φοβερὴ ἐκείνη νύχτα νὰ χοροπηδᾶνε ἔξαλλοι, θὰ τοὺς ἔπαιρνε γὰ μανιακοὺς. Αὐτὸς ὁ χορὸς βάσταξε ὡς τὸ πρωί. Καὶ ὅταν ὁ λοχαγὸς ἔβλεπε πὼς μπορεῖ νὰ ἀχρηστευθοῦν τὰ χέρια τους ἀπὸ τὴν παγωνιά, τοὺς ἔλεγε.

— Ἄιντε τώρα, παιδιά μου, νὰ ρίξουμε καμμιὰ ταινία στὸ γάμο τοῦ καραγκιόζη, νὰ ζεστάνουμε τὰ δάχτυλα.

Καὶ ἀρχίζαν νὰ καθαρίζουν τὰ πολυβόλα, ὥσπου ν' ἀνάψῃ ἡ κἀνη τους, καὶ οἱ φαντάροι, σταματοῦσαν τὸ χορὸ καὶ φούχιαζαν τὸ ζεστὸ σίδερο, νὰ ξεμονδιάσουν τὰ δάχτυλα ἀπὸ τὸ κρῦο.

Ἄπειρα εἶναι τὰ ἐπεισόδια πὸν δείχνουν τὸ ἀπίθανο ὕψος τῆς αὐτο-

θυσίας, τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἐλληνικῆς εὐγένειας, στὸ ὁποῖο εἶχε φτάσει ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ κεῖνη τὴν περίοδο. Ἡ περιφρόνηση πρὸς τὸν κίνδυνο, πρὸς τὸν θάνατο, πρὸς τὴ φυσικὴ ἐξάντληση, ἦταν μιὰ συνεχῆς κατάσταση. Οἱ ἄγιοι στρατιῶτες ζοῦσαν σὲ μιὰν ἀδιάκοπη ἔξαρση. Ἐβλεπαν τὴν Παναγία νὰ περπατᾷ πάνω στὰ χιόνια.

Ὅμως δὲν θέλω νὰ τελειώσω αὐτὴ τὴ μικρὴ διήγηση ἀπὸ τὶς ἐντυπώσεις πὸν ἔζησα κεῖνο τὸν χειμῶνα στὰ βουνὰ τῆς Ἀλβανίας, ἂν δὲν σᾶς ἀναφέρω ἀκόμα ἓνα ἐπεισόδιο, γιὰ νὰ συμπληρώσω τὴν εἰκόνα, ὅχι πιά τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς πὸν ἔδειξαν ἐκεῖνοι οἱ νεαροὶ ἡμίθεοι, ἀλλὰ τῆς ψυχικῆς ἐξάρσεως, μὲ τὴν ὁποία, τὰ μετόπισθεν, ὁ ἀπόλεμος πληθυσμὸς τῶν ἡλικιωμένων Ἑλλήνων, παρακολουθοῦσε τὶς πράξεις τῶν μαχητῶν.

Εἶχε ὀργανωθῆ, ὅπως θὰ θυμᾶστε, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἀγῶνος ὑπηρεσία μεταγρίσεως αἵματος, ἀπ' τὸν Ἐρυθρὸ Σταυρὸ τῆς Ἑλλάδος. Εἶχα ἓνα φίλο γιατρό, σ' αὐτὴ τὴν ὑπηρεσία, λοιπὸν πῆγαινα κάπου-κάπου νὰ τὸν δῶ καὶ νὰ τὰ ποῦμε.

Ὁ κόσμος ἔκαμε οὐρὰ κάθε μέρα γιὰ νὰ δώσῃ τὸ αἷμα του γιὰ τοὺς τραυματίες μας. Ἦταν ἐκεῖ νέοι, κοπέλλες, γυναῖκες, μαθητές, παιδιά, πὸν περιέμεναν τὴ σειρά τους. Μιὰ μέρα λοιπὸν ὁ ἐπὶ τῆς αἱμοδοσίας φίλος μου γιατρός, εἶδε μέσα στὴ σειρά τῶν αἱμοδοτῶν πὸν περιέμεναν, νὰ στέκεται καὶ ἓνα γεροντάκι.

— Ἐσύ, παπούλλη, τοῦ εἶπε ἐνοχλημένος, τί θέλεις ἐδῶ;

Ὁ γέρος ἀπάντησε δειλά.

— Ἦρθα κ' ἐγώ, γιατρέ, νὰ δώσω αἷμα.

Ὁ γιατρός τὸν κοίταξε μὲ ἀπορία καὶ συγκίνηση. Ὁ γέρος παρεξήγησε τὸ δισταγμὸ του. Ἡ φωνὴ του ἔγινε πιὸ ζωηρή.

— «Μὴ μὲ βλέπεις ἔτσι», γιατρέ μου. Εἶμαι γερός, τὸ αἷμα μου εἶναι καθαρὸ, καὶ ἀκόμα ποτές μου δὲν ἀρρώστησα. Εἶχα τρεῖς γιούς. Σκοτώθηκαν καὶ οἱ τρεῖς ἐκεῖ πάνω. Χαλάλι τῆς πατρίδας. Ὅμως μοῦ εἶπαν πὼς οἱ δυό, πῆγαν ἀπὸ αἱμορραγία. Λοιπὸν, εἶπα στὴ γυναῖκα μου, θὰ ναι καὶ ἄλλοι πατεράδες, πὸν μπορεῖ νὰ χάσουν τὰ παλληκάρια τους γιὰτὶ δὲ θὰ ἔχουν οἱ γιατροὶ μας αἷμα νὰ τοὺς δώσουν. Νὰ πάω νὰ δώσω κι' ἐγὼ τὸ

δικό μου. «Αϊντε, πήγαινε, γέρο μου» μοῦ εἶπε κι ἄς εἶναι γιὰ τὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν μας. Κ' ἐγὼ σηκώθηκα καὶ ἤρθθα.

Ἄγαπητοὶ φίλοι.

Σᾶς ἀνάφερα περιπτώσεις ποὺ μποροῦν καὶ ἔπρεπε νὰ γράφονται στὰ βιβλία τῶν παιδιῶν μας, ὅταν θ' ἀποχτήσουν τὰ παιδιά μας τὰ βιβλία ποὺ πρέπει, ὅπως ἀναφέρονται παραδείγματα γιὰ τὴν ἀνδρεία καὶ τὴν ἀρετὴ τῶν Ἑλλήνων, ξεσηκωμένα ἀπ' τὴν ἀρχαία μας ἱστορία. Ἀπὸ κανένα ἀπ' αὐτὰ τὰ ἱστορικὰ παραδείγματα δὲν εἶναι κατώτερα αὐτὰ ποὺ εἶδα καὶ ἄκουσα στὴν προκάλυψη τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, τὸ χεῖμῶνα τοῦ 41. Ὅμως καμμιά ἱστορία, οὔτε ἡ ἀρχαία Ἑλληνική, δὲν ἀναφέρει ἓνα παράδειγμα, σὰν κι αὐτὸ ποὺ μοῦ διηγήθηκε ὁ φίλος μου ὁ γιατρὸς τοῦ Ἐρυνθροῦ Σταυροῦ. Τὸ νέο στοιχεῖο ποὺ προσθέτει τούτῃ ἡ διήγησις, εἶναι τὸ στοιχεῖο τῆς ἀγάπης. Εἶναι τὸ στοιχεῖο τοῦ χριστιανικοῦ ἀλτρουισμοῦ, μὲ τὸ ὁποῖο ἡ θρησκεία τοῦ Ἰησοῦ συμπλήρωσε τὸν κανόνα τῆς ἀρετῆς ποὺ μᾶς παράδωσε ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα. Ἀνδρείους μπορεῖ νὰ βγάλῃ κάθε πατρίδα. Ἄγιους ὅμως, μόνο ἡ Ἑλλάδα.